

Літаратурная Беларусь

Выпуск № 10 (134)
(кастрычнік)

Змест

НАВІНЫ: асноўныя падзеі грамадска-літаратурнага жыцця Беларусі...с. 2
ЮБІЛЕЙ: эсэ Васіля ЖУКОВІЧА «Трывалае трыадзінства» — да 50-годдзя Вадзіма ЖЫЛКО.....с. 3
ПРОЗА: апавяданне Анатоля САНАЦЕНКІ «Сталіна Піліпаўна»с. 4
ПАЭЗІЯ: новыя квантэмы Алеся РАЗАНАВА «акраец макаецца ў малако»с. 5
ЧЫТАЛЬНЯ: «Плач ваўчыцы» Міхася ЗІЗЮКА.....с. 6–7
ПЕРАКЛАДЫ: сучасная польская паэзія ў перастварэнні Андрэя ХАДАНОВІЧА.....с. 8
ЗАПІСЫ: Алесь ЕМЯЛЬЯНАЎ-ШЫЛОВІЧ, «У сямейным жыцці — як у моры...».....с. 9
ЭСЭ: «Кананне мамы» Сяргея РУБЛЕУСКАГА.....с. 10
КРЫТЫКА: Алена КАРП пра беларускамоўнае выданне кнігі Тумаса ТРАНСТРОМЕРА і «праект рэвалюцыі ў літаратуры» Ціхана ЧАРНЯКЕВІЧА.....с. 11
СВЕТ: асноўныя падзеі і цікавосткі літаратурнага замежжа.....с. 12

КУЛЬТУРНА-АСВЕТНІЦКІ ПРАЕКТ

Грамадскага аб'яднання «Саюз беларускіх пісьменнікаў» і «Новага Часу»

lit-bel.org

novychas.by

Таццяна Барысік: «Вольны час — ноч ці раніца»

Жыць за кошт пісьменніцкіх ганарараў у Беларусі немагчыма. А што рабіць, калі яшчэ трэба выхоўваць дзіця? Пісьменніца з Магілёва Таццяна Барысік ужо каля 14 гадоў працуе на заводзе ачышчальных збудаванняў апаратчыкам-машыністам. А ў вольны час піша прозу.

Па графіку пісьменніца працуе па 12 гадзін. Яна абслугоўвае працэс ачысткі вады: сочыць за абсталяваннем, адбірае пробы вады. Кажы, чалавеку іншаму растлумачыць свае абавязкі цяжка. Зразумела адно: праца з тэхнікай і бруднай вадой цяжкая. А графік не дазваляе «працаваць пісьменнікам па-сапраўднаму»: сустракацца з чытачамі ў бібліятэках, школах, ездзіць на сустрэчы ў іншыя гарады.

Па словах Барысік, для працаіка патрэбныя самадысцыпліна і час, каб сесці і напісаць: — І свежы розум патрэбен. Бо, адпрацаваўшы начную змену, ты не здатны ні на што, апроч выканання простых дзеянняў на ўзроўні рэфлексаў сабакі Паўлава.

Піша Таццяна толькі па-беларуску.

— Па-руску я толькі справядачы добра пісаць магу. І асабістую характарыстыку нават на незнаёмага чалавека магу такую «намаляваць» — «люба дорага» глянуць. Гэта яшчэ са школы ў мяне такі «талент», — смяецца яна.

Ва ўніверсітэце імя Куляшова Барысік атрымала адукацыю сацыяльнага педагога-метадыста дашкольнай адукацыі. Паралельна наведвала літаратурнае аб'яднанне «Нахненне», пісала вершы і байкі. Але пасля вучобы ў Магілёве Барысік размеркавалася ў Бабруйскі раён, каб быць бліжэй да дзядулі з бабуляй.

Пісьменніцай Барысік шмат у чым зрабіла жыццё ў вёсцы. З 4 класа яна даглядала дзядулю і бабулю, а таксама малодшую сястру. Там жа, у Дурынічах (цяпер гэта пасёлак Леніна Бабруйскага раёна), Таццяна праводзіла кожнае лета. І нават цяпер пісьменніца лічыць сябе больш вясцоўкай, чым гараджанкай.

Магіляўчанка перакананая, што любоў да сельскага жыцця ў яе — ад дзядулі з бабуляй. Яны памерлі ўжо, але не праходзіць і дня, каб Таццяна не ўспамінала іх:

— Яны ніколі мне не хлусілі — казалі, як ёсць. Мне часам нават здаецца, што я гляджу на свет іх вачыма. Дзядуля быў маім лепшым сябрам і настаўнікам.

Другі раз Барысік трапіла ў вёску пасля размеркавання. Як сацыяльны работнік Таццяна «наглядзелася на другі бок жыцця» і цяпер думае, што, магчыма, такія ўражанні і не патрэбныя ў маладосці. Напрыклад, магіляўчанка даведлася,

што прыёмнае бацькоўства часта бывае спосабам заробку. Сустракаліся і пазітыўныя моманты, яны таксама знайшлі сваё адлюстраванне ў апавяданнях, але запомніліся не яны.

Таццяна Барысік параўноўвае прымусовае размеркаванне з «хіміяй», на якую людзей адпраўляюць таму, што яны скончылі ўніверсітэт. Пры гэтым яна лічыць, што размеркаванне ў сельскую мясцовасць карысна «маленькім прынцэсам», якія глядзяць на людзей зверху ўніз і «тыкаюць» старэйшым, бо ў яе забяспечаныя бацькі ці высокапастаўленыя пасада ў мужа.

— Ім трэба зразумець, што такое жыццё — назаўсёды асэнсаваны выбар людзей, а часта — сіла акалічнасцяў, — тлумачыць пісьменніца.

Для карэннага гараджаніна апавяданні Барысік адкрываюць іншы свет, у якім вёска — гэта не дачны дамок у пасёлку N, дзе можна ў выходныя падсмажыць шашлык, схадзіць на возера ці ў лес — зрабіць сэлфі са знойдзеным мухаморам. У апавяданнях Таццяны — вёска, дзе суседзі ведаюць пра цябе ўсё, а грамадская думка — важней уласнай.

Сапраўднага жыцця няма ні ў сацсетках, ні ў кіно, яно — на вуліцы, перакананая Барысік. Напрыклад, вакол шмат людзей, у якіх не складалася жыццё не па іх віне. За адну хвіліну чалавек не становіцца ні алкаголікам, ні бамжом.

Па графіку пісьменніца працуе па 12 гадзін. Яна абслугоўвае працэс ачысткі вады: сочыць за абсталяваннем, адбірае пробы вады. Кажы, чалавеку іншаму растлумачыць свае абавязкі цяжка

— Калі біўся галавой аб сцену, шукаў выйсце, ніхто не бачыў. А калі скаціўся, тады ўсе пачалі павучаць, забараняць. І дзяржава фактычна нічога не прапануе — толькі адміністрацыйныя метады, — прыводзіць прыклад пісьменніца. — Ведаецца сітуацыю, калі да шматдзетнай маці прыходзіць апека ці настаўнікі і раець зрабіць рамонт? І тая маці адказвае: «Я вам кожны год здаю на рамонт школы, а мне не здае ніхто». Парады даваць лёгка, а вось падтрымаць чалавека... Таму людзі цяпер і кантактуюць у асноўным з тымі, ад каго можна атрымаць нейкую выгаду: ты мне — я табе.

Літаратурная кар'ера Таццяны складалася няпроста. У першыя гады працы пасля ўніверсітэта яе вершы і кароткія апавяданні — «зацемкі» — пу-

блікавалі ў бабруйскай раённай газеце. Першай кнігай быў зборнік вершаў у самвыдатаўскім фармаце «Гаркну ў бліскучы мацягальнік». У 2003 годзе яго надрукаваў у лабараторыі Асіповіцкага грамадскага цэнтра вядомы бард і грамадскі актывіст Ігар Сімбіроў — на жаль, яго ўжо няма сярод жывых.

Пазней Таццяну друкавалі на «Свабодзе» і ў «Нашай Ніве». А потым Таццяна ўступіла ў Саюз беларускіх пісьменнікаў, дзе ёй прапанавалі выдаць кнігу. Для Барысік гэта было свята: надрукаваць нават невялікую кнігу цяпер цяжка. А калі ты пісьменнік з правінцыі і ў цябе не самае лепшае матэрыяльнае становішча, то гэта — ці не адзіны варыянт.

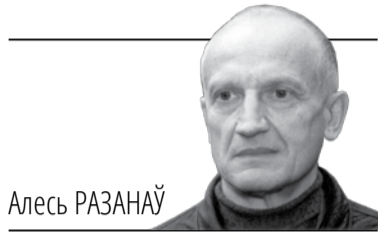
У 132-старонкавы зборнік «Жанчына і леопард», які выйшаў у 2013 годзе, увайшоў 21 апавед. У бібліятэках Магілёва кнігу вельмі хвалілі і рэкамендавалі як «даведнік па сельскім жыцці і людскіх лёсах». Гэтага магіляўчанка чакала 20 гадоў.

У 2015 годзе кніга пісьменніцы ўзяла «срэбра» прэстыжнай літаратурнай прэміі імя Ежы Гедройца. Праўда, пасля гэтага ў жыцці Таццяны нічога сур'ёзна не змянілася: па-ранейшаму працуе на заводзе ачышчальных збудаванняў, выхоўвае дачку, ездзіць да бацькоў у вёску і працягвае пісаць.

Анжаліка Васілеўская, tut.by.
Частковы пераклад з рускай — «ЛБ».

акраец макаецца ў малако

Квантэмы *

Алесь РАЗАНАЎ

Квантэмы — немагчымыя вершы: іхняя граматыка алхімія, іхняя логіка здагадка, яны выклікаюць з утоеных абсягаў быцця зместы, што не выяўляюцца, а ёсць.

Словы ў іх дзейныя асобы, і, кажучы пра нешта, што ім вядома, усякі раз адкрываюць тое, што не мае ні вобразу, ні наймення, — ні што, але гэтае нішто істотнае.

* *сухое паслухмянае салому захоплівае полымя сама*

* *згасаюць ліхтары ў пасагі сонцы парадкуюцца літары і ты*

* *вагаецца прастора дуб стары адужвае прагал знаходжу жолуд*

* *чытаюць акалічнасці што клічу ці шчыт ці меч ці шчыліны ні з чым*

* *спыняюся спаўняюся ўсцяж лета ўсцілаецца цяплыню цела пlynь*

* *з хвіліны ў век да ліку дадае кій хадака у выніку ніякі*

* *дзіўлюся з-пад кары недаспатканы у статку пасткі людзям у карысць*

* *няма калі спазняюцца сляды усюды выклік пазнаюць малюнкi*

* *ад ворага жалеза ці залежны ад ежы гавару нарог арэ*

* *адлегласці данекуль даўніна адтульваецца ў доли ў скібах глеба*

* *мясціны перайначваюцца нанач іду ў калісьці ў одуме касцёл*

* *паразы празарлівыя у заўтра вяртаюцца разы з травой праз*

* *маланка вымалёўвае карэнне у цемры церам пацеры цяпер*

* *ядловец ловіць сіняе сны лекі я доля для далёкае сюды*

* *надвор'е над у меру мець ныраюць у цемру норы норавы з нырва*

* *у людзях дзень падзенецца дахаты пытацца ў дрэў і птахаў раптам сам*

* *лепей калісьці каса клепаецца гук лякаецца ліку*

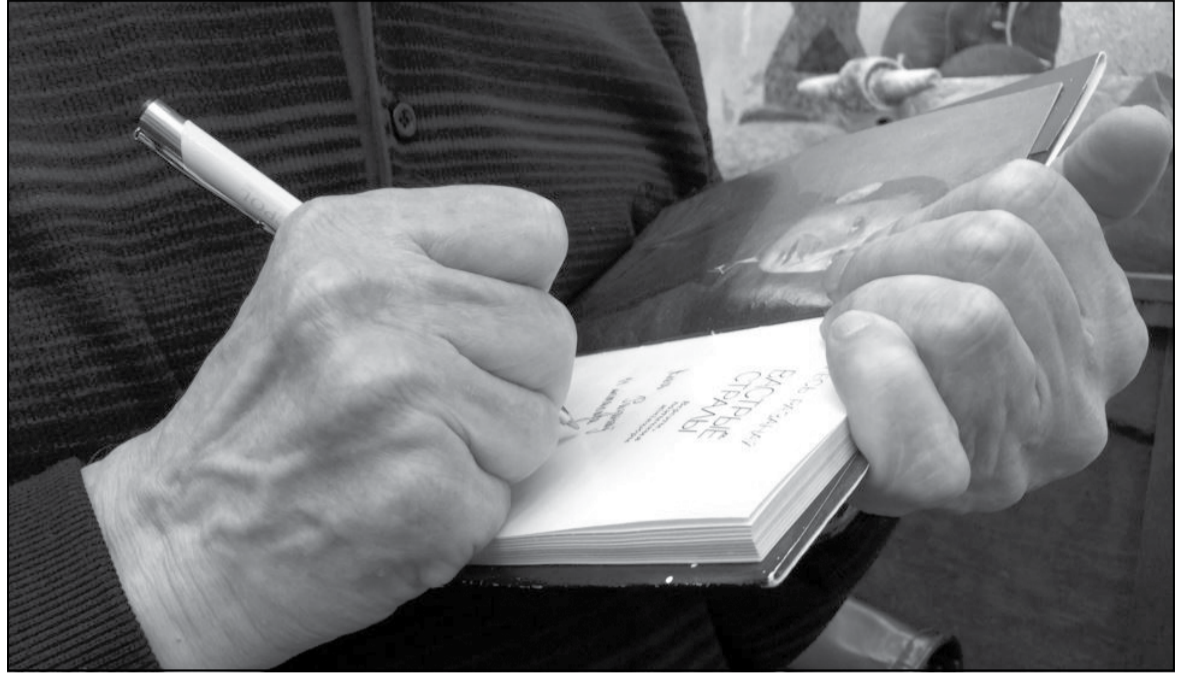
* *ці шамаціць чарот ва ўчора вецер вяртаецца з дарогі твараў шмат*

* *высноўваюцца словы цела ці у ніве ацалелы сны наяве*

* *гартае грамада ад брамы да вартуюцца грымоты статут тутка*

* *дым адымае латае лаўжы крыж залаты ў мінулым невядомы*

* *радовішча відушчае дадому іду з вадою вады ад мяне*

* *жаданні перагортваюцца дождж ушыр і ўдоўжкі шчырая гаворка*

* *у розуме замкнёнае пазыкі чапаюць звычай зумкае пчала*

* *адзенне ўголас ведае іголка дагэтуль згода голы неспадзеў*

* *знадворку стоды праўдзіцца абрад сад дастае спадыспаду дарункі*

* *наўколле кворум свецяць галасы лёс каляровы акварэль вясёлка*

* *ні ў гэты бок ні ў той са світкі нітка іду ў адлюддзе з вынікам клубок*

* *хаваюць хвілі вобразы ўхваляе базар выявы ў зборы гарбузы*

* *тлумачыцца разлом замала разам у змогах скарга крыгі без чаргі*

* *ад водступу адлеглае што нельга угадвае нагода ступа тут*

* *ні голы ні босы нябёсы па-за*

* *пазыку ўсім аддае дзьмухавец*

* *затувляюцца зоркі ўзнагароды ўзнімае горад золата ў агні*

* *пільнуюць спілаванае пні ў пlynі парушанае хвілі ўпершыню*

* *адшукваюцца коды ў кшталтах мур марудзяць мурашы шкло ў перашкоду*

* *напісанае памятае смага выпытвае пясок ці залаты*

* *гутару з рунню старонні струны настройваюцца знутры*

* *аддаць і ўзяць у завязі з я з'ява заўсёды зноў зноў і заўсёды сад*

* *захоплены сабой абое лопух пух адпускае выпадак спалох*

* *разгадваю таямніцу сюды-туды гайдаецца маятнік суд адсутны*

* *стараецца трава старая праўда ўтварае востраў ростань навырост*

* *сябе табе без цела след бяседа вядзе далей суседзі адуюць*

* *мінулае аджывае джала знаходзіць утоенае дастаю з памяці жолуд*

* *высноўваецца сон нясу драбіну уброд дзе буду рыбіна ў вадзе*

* *маскі знаўкола смак раіць акраец макаецца ў малако*

* *ручай струменіцца змены тлумачыць страла трымаю чару ў руцэ*

* *адлюстраванні сляпыя лепшы ўсяляюся ў лёсы з травой гутарыць гурт*

* *снамі відушчы вяду абсягі самі ізгоі гоцяцца пісягі*

* *павекі расплюшчваюцца пастухі з вякоў выступаюць на плошчы пуста*

* *мінулае аджывае джала знаходзіць утоенае дастаю з памяці жолуд*

Яму не хапала чыстага паветра, гукаў і пахаў лесу і, галоўнае, — раздолля, прасторы, той самай, што песціла яго ўсё дзяцінства і юнацтва. Мабыць таму і не склалася ў яго гарадское жыццё, сям'я, праца. Ён крыху яшчэ патуляўся па іншых мясцінах ды ўрэшце вярнуўся ў родную вёску. І пайшоў працаваць туды, куды і павінен бы ісці адразу, куды і цягнула — у лясніцтва. Толькі цяпер яму было пад трыццаць пяць, вучыцца, думаў ён, запозна

Плач ваўчыцы

Міхась ЗІЗЮК

...Яна вылезла з логава і асцярожна прынюхалася. Гэтую старую закінутую барсуковую нару вайдэра¹ прыкмеціла даўно. І таму, калі прыспеў той момант, каб шчаніцца, дапяла сюды, дзе і апрасталася.

Гэты вывадак быў толькі другім на яе мацярынскім лесе — шасцёра здаровенькіх пісклявых ваўчанят. Яны, здаецца, гатовы былі смактаць яе суткамі. Нават смочкі балелі, але ёй давялося пакідаць іх адных не толькі з гэтай прычыны. Пошукі здабычы — справа няпростая, тым больш цяперашнім часам, калі ўпаляваць становіцца ўсё складаней. Дзеля бяспекі разам з басерам² яны некалькі разоў пераносілі малых. Першы раз пакінулі іх пад вялізным яловым вываратнем, праз нейкі час перахавалі шчанят пад разлапістае карэнне іншай яліны. Пасля зноў вырашылі перанесці ў барсуковую нару. І вось учора, вярнуўшыся першай з не вельмі ўдалага палявання, учула: каля логава туляўся хтосьці з людзей. Людскі пах не зблытаеш ні з якім іншым. Гэта выклікала ў яе глыбокі непакой і трывогу.

Непадалёк, за гэтым самым узгоркам, вайдэра прыкмеціла добрую глыбакаватую і змрочную яміну. Менавіта туды вы-

рашыла перанесці прыплод. На некалькі дзён перахаваць малых у яміну, а пасля можна вярнуцца і ва ўтульную нару — калі ўсё будзе ціха. Тут ёй зручна, і шчанюкам добра і бяспечна. Яна не стала чакаць басера, які яшчэ з ночы выправіўся па здабычу. Трэба, прыплод падрос, яны пачалі ўжо далучаць дзяцей да дарослай ежы. Шчаняты круціліся, спрабуючы дабрацца да смочкаў, але яна рашуча распіхала іх, аднаго схпіла ў зубы і панесла да яміны. Праз нейкі час малыя былі ўладкаваныя. Вайдэра, заспакоеная новаю хованкаю, вярнулася да старога логава, абнюхала яго, пазначыла, вярнулася да шчанят і прылегла. Тыя адразу ж узяліся смактаць, задаволена павіскаваючы. Яна разумела: калі малыя будуць сытыя, то будуць спакайней ляжаць, а яна будзе менш перажываць за іх на паляванні. Малака бракавала, становілася ўсё менш, і шчанятны высмакталі яе дазвання. Яна вылізала іх, спіхнула ў гурт, пасля пацягнулася, прынюхалася і, не адчуўшы небяспекі, выбралася наверх.

Не так даўно раздзелася. На розныя галасы заліваліся і шчабяталі птушкі. Ад ляснога травянога покрыва і моху цягнула волкім, густа насычаным прэласцю, пахам. Дрэвы і кусты паспелі адшчыкнуцца клейкаю зялёнаю лістою, набрынялі пасля нядаўняга дажджу вільгацю. Аднекуль здалёк цягнула ледзь улоўным пахам дыму. Але гэты пах не выдаваў ані каліва хоць якой пагрозы. Заспакоеная, вайдэра патрусіла ў напрамку недалёкага безразняку — там спадзявалася ўпаляваць зайцоў. Тым больш, што ў хуткім часе можа вярнуцца і басер.

...Ён даўно нагледзеў гэтую нару. Куды падзеўся барсук — невядома, але ён зразумеў, што нара пуставаць не будзе. І не памыліўся. Бо вырас тут, у гэтай мясцовасці, змалку хадзіў сюды па грыбы з дзедамі, і ўрочышча гэтае добра ведаў. Увогуле яму падабалася блукаць па лесе, знаходзіць у старых мясцінах нешта новае, прыкмятаць сляды звяроў, іх адзнакі, адшукваць іхнія логавы і лежкі. Нябожчык-дзед паспеў навучыць яго сямю-таму: разблытаваць звярыныя хітрасці, чытаць сляды, ведаць галасы лясных жыхароў, як і што знаходзіць у лесе. Ён падумаў пра тое, каб працаваць у лесе, але бацькі былі настроены па-іншаму. Яны выправілі ў горад вучыцца на інжынера, бо ў вёсцы, вядома ж, няма аніякай перспектывы. Ён не стаў пярэчыць, а дарма: у горадзе не прыжыўся. Там усё было чужое, непрыветнае і халоднае. Яму не хапала чыстага паветра, гукаў і пахаў лесу і, галоўнае, — раздолля, прасторы, той самай, што песціла яго ўсё дзяцінства і юнацтва. Мабыць таму і не склалася ў яго гарадское жыццё, сям'я, праца. Ён крыху яшчэ патуляўся па іншых мясцінах ды ўрэшце вярнуўся ў родную вёску. І пайшоў працаваць туды, куды і павінен бы ісці адразу, куды і цягнула — у лясніцтва. Толькі цяпер яму было пад трыццаць пяць, вучыцца, думаў ён, запозна (дый, па шчырасці, не хацелася), таму на пасаду разлічваць не выпадала, а ён і не хацеў кабінетнай працы. Склеілася нейкая сям'я з развядзёнкаю, усё як у людзей, — так лічылі бацькі. Але, галоўнае, што ён пры лесе. І на працы, любую вольную хвіліну праводзіў там.

Лес карміў яго сям'ю, у добрую часіну на ягадах яны прыстойна зараблялі. Яшчэ і сушаныя грыбы добра ішлі, іншым разам адшукваў і збываў ласіныя рогі. Таму і жонка ніколі не дакарала за частыя і працяглыя лясныя вандроўкі. Сюды ж ён наведваўся, зноў-такі, па чыста прагматычных меркаваннях. Яшчэ некалькі месяцаў таму патэлефанаваў даўні сябар і сказаў, што ў Расіі ў яго ёсць знаёмы бізнэсмен, які хоча завесці сабе ваўкоў у загарадным катэджы. І сябар, ведаючы яго здольнасці, прапанаваў адшукваць малых ваўчанят — нават сам меў намер прыехаць за імі, тым самым зарабіць сабе капейчыну. Доўга не вагаўся. Пра ваўчыную зграю, што атабарылася ў наваколлі, ён ведаў яшчэ з восені. І гэтую пару, што вывела прыплод, таксама прыкмеціў яшчэ раней. Якія б ні былі разумныя і хітрыя ваўкі, яны яго не падмануць. Ён ведаў, што тыя ўжо некалькі разоў перахоўвалі малых, нават бачыў хованкі. Шчанят падраслі, пераходзяць на прыкорм, акурат цяпер іх можна ўзяць. Браць вырашыў увесь вывадак, тады будзе нейкі заробак. Галоўнае — не нарвацца на абодвух ваўкоў. Хоць наўрад ці яны накінуцца, хіба толькі ў безвыходным становішчы, але засцерагчыся ніколі не залішне. Ваўкі, верагодней, могуць ахвяраваць прыплодам, а не сабою: на наступны год выведзюць яшчэ. Ён меў пры сабе і палюўнічы карабін, і добры нож у похвах, але дзікі звер ёсць дзікі звер. З адным яшчэ справішся, а з двума можа й не пашэнціць. Таму да логава вырашыў ісці на самым досвітку, тады амаль стоадсоткава басер будзе на па-

ляванні. А вайдэру, калі раптам што, утаймуе.

Краем мінуў поле з азімінаю, прайшоў асінікам, перасёк вузенькую ручаіну і выбраўся на пушчанскую ўскраіну. Тут адчувалася дзікая неруш прыроды. Паўсюль векавечныя дзеравіны, месцамі зарослыя старыя бураломы, густы травастой. Чужаніца ў такіх мясцінах лёгкая можа разгубіцца і згубіцца. Таму ў гэты бок мала хто хадзіў. Ён глянуў на гадзіннік, паправіў карабін на плячы і таропка пакрочыў у зараснікі арэшніку. Часу ў яго не так і шмат.

...Ён няспешна трусіў уздоўж поля — падцягнуты, спрытны, асцярожны, малады і поўны сіл басер. Паводзіў сябе спакойна і ўпэўнена. Тут ён меў спадзеў упаляваць казу ці казулю, пасля зімы тыя нярэдка ўзбіваюцца на поле, засяянае азімінаю. Так, як было гэта з тыдзень таму, калі пашанцавала заваліць невялікую казулю. Хоць схуднелая была тая пасля галоднай зімы і зацяжной халоднай вясны, але ж здабыча неблагая. Якраз на світанні яны могуць вытыркнуцца з лесу. І басер хацеў заняць зручную мясцінку з падветранага боку. Ён добра ведаў палахлівы нораў коз, якія кідаюцца ўпроккі ледзь не ад кожнага парыву ветру. Таму і прыйдзецца хітраваць, прыхваца, каб тыя пасля падпусцілі яго як мага бліжэй.

Басер стаіўся, чуйна ўслухоўваючыся ў лёгкі пошум вясновага лесу. Усё звычайнае і будзённае. Яны няблага перазімавалі. Не сказаць каб заўсёды былі сытыя, але ж не было такога, каб прыліпалі жываты да хрыбта ад голаду. Дый людзі гэтую зімою іх асабліва не

«Неразумны, бяздомны мой верш»: чатыры польскія паэты

Ежы Кронхальд

Ты стаіш у мяне за спінаю

Ты стаіш у мяне за спінаю ведаю, каб я хуценька азірнуўся ты пакінула ў дар на падлозе б маленькую кроплю расталага снегу за спінаю шэпча вогненны лес успамінаў нібы гітара камусьці хто кратае струны пустэчы

Ціша ў доме

Ціша ў доме як прас без душы ля прасаваных спадніцаў і нагавіцаў сонная быццам вітраж з касачамі у францішканскім касцёле шчыльная й цесная нібы непрамакальны плашч

Ліст

Ты сікала размаўляючы са мною па тэлефоне гэта было так пяшчотна так блізка і так чароўна быццам любоўны ліст з фантанам

Усё лета

Ёанне Зах

Усё лета я плаваў і пісаў табе мэялы часам здавалася што ўсё наадварот што я пішу камусьці іншаму а да цябе — пльыву

Арэлі

У попелна-шэры дзень, калі іх разгойдвае вецер, яны падаюцца арфай што на замову нябачных духаў цыруе саван.

Марцін Сэндэцкі

Добрая кніжка можа палягаць на тым што не вядома пра што ў ёй гаворка Дрэнная кніжка можа палягаць на тым што не вядома пра што ў ёй гаворка

Бачыце розніцу?

На бацькавым пахаванні Токмак спытаў далакопа, што корпаўся ў магіле: «Вы ж выйдзеце стуль, праўда?».

Я прыгадаў гэта перад Токмавым пахаваннем.

*
Было
як было

але мужчыны
не шасталі па вуліцы
ў шлёпанцах

раварысты
не гойсалі
па ходніках

татуіроўкі былі
ў маракоў
бандытаў
і Бэкхэма

не існавала
словаў трэндавы
блогера
ютубера

цывілізацыя смерці
толькі рабілася
цывілізацыяй смецця

*

Ваенрук у званні падпалкоўніка даў нам чароўнага пендзеля і пасля абмену кампліментамі перайшоў да ўнушэнняў: «Ну, а што было б, каб наш Баляслаў Ягайла таксама касіў ад войска? Што было б пад Глюнвардам?».

*

Гэта важнае, тое няважнае.
Няважнае, бо адбылося са мною.

*

Чым даўжэй я пішу, тым менш.

Томаш Ружыцкі

Крызіс польскага чытання

А на вялікай сцэне — творчая вечарына Чытача, заля паўнюткая — прыйшлі аўтары кніжка, некаторым нават не хапіла крэслаў. Нарэшыце ён уваходзіць, крыху спазніўшыся, няцвёрдым крокам, бо ў гардэробе трохі прыняў для смеласці. Фотаспалахі. Бурныя авацыі. Жывая трансляцыя.

Чытач згадае дзве-тры ўлюбёныя назвы, кратка пераказвае сюжэт. У залі крыкі захаплення, стогны расчаравання. Письменнікі задаюць пытанні: Як вы гэта робіце? Як знаходзіце на ўсё час? На канале? Перад сном? У дарозе? На паперы ці на чыталцы? Што вы любіце?

Я хачу, каб чытанне было для мяне святам, адказвае ён. Каб усё адбывалася ўрачыста. Я выбіраю дзень, гадзіну і строй, патураю сваім дробным слабасцям. Бо чытаць — злёжку ўсміхаецца ён — трэба рэдка

і неахвотна.
Ці не стаміліся вы? — пытаюць яго.
Падзяліцеся творчымі планами,
што вы прачытаеце наступным?

Тур трывае ўжо другі тыдзень.
Чытач незаўважна выцірае з ілба пот.
Перад ім чарга пісьменнікаў, усе па аўтограф,
кожны са сваёй кніжкай.
Некаторыя вельмі назольныя,
а ён жа ў іх адзін.
Усім хочацца быць сярод абраных.
Ці не баіцеся вы? — гучыць апошняе пытанне.

Так, гэта цяжкае хобі, калі не сказаць пакліканне.
Самі паспрабуйце.

Ёсць у гэтым нешта ад святасці.
Не ведаю, адкуль гэта ўзялося.
Спачатку я штосьці такое адчуваў.
Мне сніліся літары.

Потым пазнаёміўся з адной паэткай, не ведаю,
ці гэта самаадрачэнне.
Каб не ганарары і сотні фанатак — жартуе ён —
я даўно б усё гэта кінуў.

Часам бывае вельмі цяжка,
наведваюць чорныя думкі.
Прыходзяць лісты з пагрозамі, хтось
пакідае мне
на дзвярах цытаты.
Мяне разбураюць шкодныя звычкі.
Я ператварыўся ў шкілет.
Мае сны сюжэтныя.
Я жыву ў суцэльным кашмары.

Гэта быў жарт — кажа ён, моцна сціскаючы
пластыкавую бутэльку з-пад мінеральнай
вады.
Давайце заканчваць.
Бо тут вельмі душна.
А наперадзе яшчэ
інтэрв'ю для ілюстраваных часопісаў.

У кусты

Над кустамі рой жамьяры.
Знак, што лета ўжо на двары.

Прапаную ў тое кустоўе.
Бо жыццё трэба жыць з любоўю.

Пра другое жыццё марыць цяжка.
Буду помніць. Адкрытая пляшка.

І маё вымаўляеш імя ты.
У траве, з гэтым лісцікам мяты.

Эўгеньюш Ткачышын-Дыцкі

дзе твая бацькаўшычына і дзе
тваё выгананне паэце
птахі з табою ці супраць
цябе пішчаць птушаняты

куды ты пойдзеш калі
зямля табе здрадзіць першая
як адварнуўся ўчарашні
сябра (падобна заўсёды

няўпэўнены быў) як птушка
ва ўласным дрыготкім голасе

нам нічога не пагражае
калі мы выбіраем мінулае
якое можна складаць
у вершы найлепшым чынам

мы ёсць або нас няма
калі занураемся ў словы
бо словы можам таксама
збіраць у радкі і слупкі

адно аднаго расчуліць
пакуль нас ніхто не прытуліць

Песенька пра маніякальна-дэпрэсіўны псіхоз

а перадусім трэба ўзяць
пад увагу той факт што паэзія
(не раўняючы маніякальна-
дэпрэсіўны псіхоз) працякае

па коле й ніколі яе не бывае
замнога куды ж ты цячэш
неразумны бяздомны
мой верш («Нікому, нікому

мы цалкам тут не патрэбны») найлепей табе было б
у Лісіных Ямах а яшчэ лепш
у школьным падручніку

Палац

то пойдзем да цёткі Марынкі
сястры Букіты не забываючы пра
хваробу яе (пра стужачкі і сцяжочкі
наўкола дома ў вокнах палацу)

бо перадусім трэба ўзяць
пад увагу той факт што з хваробы
бывае карысць і шмат чаго прыдаецца
ў паэзіі што працякае па коле

куды ж ты цячэш неразумны
бяздомны мой верш (куды цябе памяць
нясе) бо найлепей было б табе
ў школьным падручніку а яшчэ

лепш на вакзале ў Любліне

хлопец што корміць з рукі
двух уяўных сабачак
будучыню і мінулае
хто з іх дваіх бліжэйшы да праўды

бліжэйшы да цела? заўсёды
бяздомны дварняк у каросце
той хлопец павінен быць вечна адзін
адзінюсенькі хоць анічога пра гэта

не ведае ён з вачэй маіх знікне на вуліцы
Езуіцкай і сённа напэўна залізвае раны

цёмра напэўна магла быць
маёю хатняй жывёлаю (прывітанне
кудлацік) я больш не дам табе знікнуць
хоць ты абсалютна па-іншаму

разумееш няўлоўнасьць
і абсалютна па-іншаму ставішся
да рэчаіснасці (прывітанне
мой верш) я не дам табе скончыцца

без псіхатропнай пуэнты й тае бяды
што таблеткі не прасвятляюць нам
тэксту

Пераклаў з польскай Андрэй Хадановіч

Букер-2017

Лаўрэатам Букераўскай прэміі 2017 года, якая прысуджаецца ў галіне літаратуры на англійскай мове, стаў амерыканскі пісьменнік Джордж Сондэрс, які атрымаў узнагароду за свой дэбютны эксперыментальны раман «Лінкальн у бардо». Да гэтага 58-гадовы пісьменнік быў вядомы толькі сваімі зборнікамі футурыстычных апавяданняў і аповесцямі.

Акрамя Сондэраса на Букераўскую прэмію прэтэндавалі кнігі «4 3 2 1» Пола Остэра, «Гісторыя ваўкоў» Эмілі Фрыдлунд, «Выход на Захад» Мохсіна Хаміда, «Элмет» Фіёны Мазлей і «Восень» Алі Сміт. Дарэчы, А. Сміт, якая чатыры разы трапляла ў спіс «Букера», называлася фаварытам у гэтым годзе.

Пераможца прэміі «The Man Booker Prize» быў названы на ўрачыстай цырымоніі ў Лондане. Дж. Сондэрс атрымае грашовы приз у памеры 50 тысячаў фунтаў стэрлінгаў. Ён стаў другім амерыканцам, які атрымаў Букераўскую прэмію. У мінулым годзе пераможцам быў пісьменнік Пол Біцці (з раманам «Распродаж»). Да 2014 года на «Booker» намінаваліся толькі пісьменнікі з Вялікабрытаніі, Ірландыі і краін Брытанскай Са-

дружнасці, але цяпер да разгляду прымаюцца любыя раманы на англійскай мове.

Дзеянне рамана «Лінкальн у бардо» разгортваецца на могілках у 1862 годзе, дзе прэзідэнт ЗША Лінкальн наведвае склеп, у якім знаходзіцца цела яго 11-гадовага сына Вілі, які памёр ад тыфу. На могілках да духу Вілі далучаецца балбатлівая, пярэстая супольнасць зданяў, якія існуюць у праемежвым стане паміж жыццём і перараджэннем, якое называецца ў будызме бардо.

Упершыню ідэя «Лінкальн у бардо» з'явілася ў Сондэраса ў канцы 1990-х гадоў, калі ён быў у Вашынгтоне, а стрыечны брат яго жонкі паказаў на склеп і расказаў яму гісторыю пра тое, як Лінкальн наведаў цела сына. У 2012 годзе ён прыступіў да працы над раманам...

Літаратурны Нобель

62-гадовы брытанскі пісьменнік японскага паходжання Кадзуо Ісігура стаў лаўрэатам Нобелеўскай прэміі па літаратуры 2017 года. Навіну аб прысуджэнні яму прэміі К. Ісігура палічыў за розыгрыш.

Рашэнне Нобелеўскага фонда было абвешчана 5 кастрычніка. К. Ісігура стаў дванаццатым брытанскім пісьменнікам, уганараваным Нобелеўскай прэміяй.

У заяве аргкамітэта Нобелеўскай прэміі гаворыцца, што Ісігура «ў сваіх раманых неверагоднай эмацыянальнай сілы агаляе бездань, схаваную за нашымі ілюзорнымі ўяўленнямі аб свеце».

Нягледзячы на японскае паходжанне і той факт, што англійская мова для яго няродная, К. Ісігура называецца аўтарам аднаго з самых ангельскіх раманаў XX стагоддзя, маючы на ўвазе яго самы знакаміты твор — раман «Рэшта дня».

Кадзуо Ісігура нарадзіўся 8 лістапада 1954 года ў Нагасакі. У 1960 годзе яго сям'я эмігравала ў Англію — бацька будучага пісьменніка быў акіянографам і атрымаў прапанову працаваць у брытанскім Нацыянальным інстытуце акіянаграфіі. Брытанскае грамадзянства Ісігура атрымаў толькі ў 1982 годзе.

У 1978 годзе К. Ісігура атрымаў ступень бакалаўра англійскай мовы і філасофіі ў Кенцім

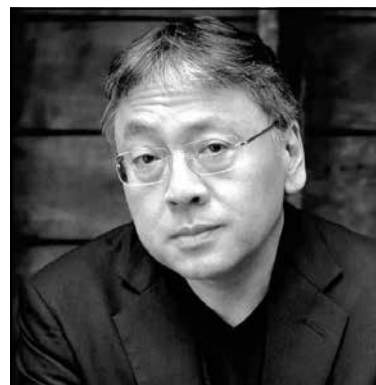
універсітэце, у 1980 годзе — ступень магістра мастацтваў ва ўніверсітэце Усходняй Англіі.

У маладосці Ісігура марыў стаць музыкам, пісаў песні, выступаў у клубах. Нават пасылаў свае запісы прадзюсарам, але поспехаў на гэтай ніве не набыў. Значна пазней, ужо ў 2000-х, некалькі яго вершаў сталі кампазіцыямі на альбомах джазавай спявачкі Стэйсі Кент.

Першыя апавяданні К. Ісігура апублікаваў у 1981 годзе. У наступным годзе выйшаў яго першы раман «Там, дзе ў смуге пагоркі», пасля якога Ісігура пачалі называць адным з лепшых маладых брытанскіх пісьменнікаў. Другі раман «Мастак невыразнага свету» стаў кнігай года ў Вялікабрытаніі. Сюжэты абедзвюх кніг будаваліся на сучаснай гісторыі Японіі — удзеле японцаў у Другой сусветнай вайне і трагедыі Нагасакі.

Трэці і самы знакаміты раман К. Ісігура атрымаўся чыста «брытанскім». Апублікаваны ў 1989 годзе, раман «Рэшта дня» распавядае пра гісторыю ангельскага праслужніка на фоне сусветнай вайны і ўздыма фашызму. «Рэшта дня» ўганараваная Букераўскай прэміяй, пры тым сябры Букераўскага камітэта прагаласавалі за раман адзінагалосна.

Усяго Ісігура напісаў восем раманаў. Акрамя вышэйназваных, гэта «Няўцешныя» (1995), «Калі мы былі сіротамі» (2000), «Не адпускай мяне» (2005), «Накцюрн: 5 гісторый музыкі і наступлення

начы» (2009) і «Пахаваны волат» (2015).

Раман «Не адпускай мяне» ўключаны ў спіс 100 лепшых ангельскіх раманаў усіх часоў па версіі часопіса «Тайм». У 2010 годзе па матывах гэтай кнігі амерыканец Марк Романэк зняў аднайменны фільм.

Кнігі Ісігура перакладзены больш чым на 40 моў.

Як заявіў лаўрэат Нобелеўскай прэміі ў каментары для ВВС, «гэта неверагодны гонар, галоўным чынам таму, што гэта азначае: я іду па слядах найвялікшых аўтараў».

У адным з інтэрв'ю, прысвечаным 50-годдзю пісьменніка, Кадзуо Ісігура казаў, што з узростам ён можа «стаць адным з тых пісьменнікаў, да якіх ставяцца з павагай за тую працу, якую яны зрабілі, калі былі маладымі».

Урачыстая цырымонія ўручэння ўзнагароды пройдзе ў Стакгольме 10 снежня ў дзень смерці Альфрэда Нобеля. Памер прэміі ў 2017 годзе павялічаны да 9 мільёнаў шведскіх крон (1,12 мільёнаў даляраў ЗША).

«Забіць перасмешніка»?

Па паведамленні «The Guardian», раман амерыканскай пісьменніцы Харпер Лі «Забіць перасмешніка», які напісаны ў жанры выхаваўчага рамана, выключылі з праграмы 8-га класа сярэдняй школы ў амерыканскім штаце Місісіпі — з прычыны ўжывання слоў, «непрыемных для чытачоў».

Па інфармацыі выдання «Sun Herald» (са спасылкай на электронны ліст зацікаўленага чытача), у кнізе выкарыстоўваецца слова «нігер», і занепакоеныя бацькі напісалі некалькі лістоў са скаргамі на лексіку рамана.

Раман «Забіць перасмешніка» быў апублікаваны ў 1960 годзе, а ў 1961-м Харпер Лі атрымала за яго Пулітцэраўскую прэмію. У рамане даследуюцца пытанні расізму і правасуддзя ў ЗША, ён

уваходзіць у праграму большасці амерыканскіх школ. Але ў той жа час Амерыканская бібліятэчная асацыяцыя адзначыла, што «Забіць перасмешніка» ўваходзіць у спіс кніг, якія часцей за ўсё патрабуюць забараніць або выключыць са школьнай праграмы. Дарэчы, у гэтым жа спісе знаходзіцца: серыя кніг пра Гары Потэра Дж. К. Роўлінг, цыкл Філіпа Пулмана «Цёмныя пачаткі» і «Прыгоды Гекльберы Фіна» Марка Твэна.

«Ясная Паляна»

У Вялікім тэатры Масквы прайшла цырымонія ўзнагароджання пераможцаў літаратурнай прэміі «Ясная Паляна», якая заснавана музеем-сядзібай Л. М. Талстога і кампаніяй «Samsung Electronics».

Лаўрэатамі 15-га юбілейнага сезону прэміі сталі Андрэй Рубанаў за кнігу «Патрыёт» у намінацыі «Сучасная руская проза» і фестываль дзіцячай кнігі «ЛітэраТула» ў намінацыі «Падзея». Спецыяльны приз ад «Samsung» «Выбар чыта-

чоў» атрымаў Алег Ермакоў за раман «Песня тунгусаў». Усяго сёлета на прэмію намінавалі 120 твораў, апублікаваных як у выглядзе асобнай кнігі, так і ў літаратурных часопісах.

Лаўрэаты атрымалі па 3 мільёны рублёў, а аўтары, якія ўвайшлі ў кароткі спіс, падзялілі паміж сабой 1 мільён рублёў.

«Мы можам казаць пра тое, што гісторыя прэміі «Ясная Паляна» — гэта гісторыя сучаснай рускай літаратуры... «Ясная Паляна» адважылася ахапіць і ўсю сусветную літаратурную прастору», — адзначыў старшыня журы прэміі, дарадца прэзідэнта Расіі па культуры Уладзімір Талстой.

Саюз маскоўскіх архітэктараў абвясціў творчы конкурс на лепшае архітэктурна-скульптурнае вырашэнне помніка Аляксандру Салжаніцыну.

Конкурс прымеркаваны да 100-годдзя Нобелеўскага лаўрэата і пройдзе пры падтрымцы і па ініцыятыве Дома рускага замежжа імя

Помнік Салжаніцыну

Аляксандра Салжаніцына. У ім змогуць прыняць удзел як асобныя скульптары, архітэктары, дызайнеры і мастакі, так і творчыя калектывы.

Лепшую працу абярэ журы, у складзе якога прадстаўнікі Мінкульта Расіі, дэпартамента культуры Масквы, Расійскай акадэміі мастацтваў, Саюза

маскоўскіх архітэктараў і члены сям'і Салжаніцына. Пераможцу ўручаць 250 тысяч рублёў і права рэалізаваць свой праект. Аўтарам, які зоймуць другое і трэцяе месца, дастанецца па 200 і 150 тысяч рублёў адпаведна.

Помнік будзе ўсталяваны на названай у гонар пісьменніка вуліцы ў Маскве.